

Рецензії

МОЗАЇКА ОБРЯДОВОГО ФОЛЬКЛОРУ

Жанна ЯНКОВСЬКА

доктор філологічних наук, професор
кафедри культурології та філософії
Національного університету
«Острозька академія»

**Сокіл Ганна. Обрядовий фольклор
українців. Навчальний посібник. Львів:
Львівський національний університет імені
Івана Франка, 2018. 138 с.**

Витоки народних звичаїв та обрядів українців сягають корінням далеких дохристиянських часів. Наші пращури святкували в річному колі різні цикли, що формувалися згідно зі зміною календаря (періодичністю руху Сонця) та особливістю проходження важливих подій у людському житті. В українській традиції до сьогодні збереглися календарні та родинні обряди і фольклор, які мають загальнонаціональну основу, водночас характеризуються певними відмінностями в кожному регіоні. Потреба орієнтування в матеріалі, що складає обрядовий світ давніх предків, необхідна для сучасників, особливо молоді, з метою пізнання своєрідних думок, прагнень, сподівань етносу. Одним з основних завдань у вищих навчальних закладах є удосконалення особистості шляхом патріотичного виховання, умінням виділяти національні пріоритети в контексті європейських цінностей. Під таким вектором можна розглядати навчальний посібник «Обрядовий фольклор українців», який підготувала й видала Ганни Сокіл, доктор філологічних наук, професор кафедри української фольклористики імені Філарета Колесси Львівського національного університету імені Івана Франка.

Згідно з програмою навчальної дисципліни видання націлене на формування у студентів базового комплексу знань з вивчення обрядового фольклору, вирішення фахових завдань та поглибленого аналізу науково-теоретичних питань. Структура посібника чітка, логічна: він містить теоретичний матеріал, приклади текстів, питання для самоконтролю і самостійного вирішення, список рекомендованої літератури. Навчальний посібник складається із двох розділів, що відповідно представляють важливі пласти фольклору — календарно-обрядовий та родинно-обрядовий. Перший розділ охоплює теми, які розкривають сутність календарно-обрядового фольклору. Охоплено календарну обрядову творчість за порами року — зимову з акцентом на Різдвяних святах; весняну — з увагою до Великодніх свят; літню — з концентрацією на зеленосвятських звичаях, на купальських традиціях та обжинкових обрядових піснях. Особливо важливо, що авторка подає не лише загальновідомі, поширені по всій Україні традиції (колядування, водіння веснянок і гаївки і т. д.), а й не залишає поза увагою локальні обрядові явища, які зосереджені в тому чи іншому етнографічному регіоні (яворівські риндзівки, волинські та буковинські юрївські пісні, бойківські пас-

туші ладканки на Юрія, Зелену неділю, лемківські царинні пісні тощо). У другому розділі розкриваються жанри родинно-обрядової усної словесності, їхні виміри включають усну словесність, приурочену до трьох важливих подій у людському житті: родини, весілля, смерть і похорони. Запропонована послідовність тем і їхнє поєднання у розділі створюють умови для логічного засвоєння змісту дисципліни. Архітекtonіка посібника, на моє переконання, сприяє кращому осягненню й засвоєнню матеріалу у процесі вивчення дисципліни, формуванню комплексного, часопросторового сприйняття обрядового фольклору, його взаємодії з календарними та родинними обрядами і звичаями з позицій зростання ролі людського чинника в культурній сфері суспільного життя.

Представлені цілі та завдання знайшли своє відображення у змісті посібника, в якому визначені основні жанрові ознаки обрядових фольклорних творів, принципи поділу за сюжетно-тематичним пріоритетом, методів їх вивчення та аналізу з метою використання у майбутній професійній діяльності. Питання, що розкривають сутність відповідних тем, забезпечують викладення методологічних основ дисципліни «Обрядовий фольклор українців». Навчальний посібник спрямований на поглиблене вивчення найбільш характерних обрядових жанрів усної словесності (колядок і щедрівок, веснянок і гаївок, купальських, петрівчаних, обжинкових пісень), весільних, хрестинних народнопіснених творів і похоронних голосінь та методики їх засвоєння. Як для видання такого формату, можна відзначити стислість основних положень курсу — жанрове визначення та специфіка, тематично-мотиваційний фонд, особливості поетики конкретного жанру. До кожного циклу підібрано відповідний ілюстративний матеріал (фольклорні тексти), що значно увиразнює й підсилює сприймання теми. Наголосимо, що обрані взірці уснопоетичних творів — високоестетичні й художньо досконалі. Частину з них уперше залучено в науковий обіг, серед яких і записи самої авторки, зокрема «Бойківські ладканки до плетіння вінців» (с. 110—113) та інші.

Наведені наприкінці кожної теми питання, спрямовані на самоконтроль і перевірку набутих у процесі навчання знань. Бібліографічний опис дає змогу відбирати необхідну навчальну літературу

і поглибити знання студентів із певних проблем. Посібник сприятиме студентам в опануванні теоретичних основ та формуванні практичних навичок при вирішенні фахових завдань, що пов'язані з умінням класифікувати, аналізувати народнопіснений матеріал.

Підкреслимо, що у сучасних умовах кваліфікований фольклорист, що досліджує особливості усної словесності, повинен не тільки досконало знати специфіку, жанрові проблеми народних творів, а і враховувати багатоваріантні просторові форми регіонального побутування, умови функціонування в обряді та вміння знаходити паралелі в культурі інших етносів. Фахівець має досконало володіти багатством української усної словесності, бути спроможним визначити й виокремити фольклорні обрядові тексти серед іншого жанрового розмаїття, вказати характерні особливості та добре орієнтуватися в матеріалі. З погляду на це навчальний посібник, який підготувала Ганна Сокил, сприятиме кращому засвоєнню матеріалу, умінню диференціювати й систематизувати його, враховуючи сучасні досягнення фольклористичної науки.

Відрядно, що методика навчального посібника з проблематики обрядового фольклору передбачає розгляд теоретичних і практичних питань усної словесності, оскільки ця дисципліна є невід'ємною складовою ґрунтовної підготовки філологів-україністів. Новаторським підходом у підготовці посіб-

ника є гармонійне поєднання теоретичного та практичного матеріалу: кожен сконденсований виклад загальнотеоретичних положень про той чи інший фольклорний жанр ілюструється відповідним «живим», автентичним уснопоетичним твором. Також відзначимо високу якість запитань і завдань для самоконтролю студентів. Щоправда, хочеться побажати в майбутньому авторці значно розширити викладений матеріал, подати його розлогіше

вже у новому форматі, яке вкрай необхідне для сучасників.

Підсумовуючи, наголосимо, що рецензований навчальний посібник Ганни Сокіл «Обрядовий фольклор українців» підготовлений на фаховому рівні, відповідає сучасним вимогам вищої освіти, нинішній освітньо-професійній програмі і стане добрим орієнтиром для студентів і всіх, кому не байдужа духовна культура свого народу.